

СОРТОВА СТРУКТУРА НА СЛИВОВИТЕ НАСАЖДЕНИЯ В БЪЛГАРИЯ

Лилия Георгиева, Деница Сербезова
Лесотехнически университет, София

Резюме

Направен е преглед на основните сортове сливи, които се отглеждат у нас. Динамиката на сортовата структура се определя от резистентността или устойчивостта към шарка по сливата. Основния през 70-те години сорт Кюстендилска синя слива е изместен от Стенлей, който понастоящем заема около 80 % от сливовите насаждения у нас. Анализирани са предимствата и недостатъците на сортовете – Стенлей, Чачанска лепотица, Йо-йо, Габровска, Стринава, Изобилие, Рут Герщетер, Анна Шпет, Тулеу тимпури, Нансийска мирабела, Валевка, Чачанска Найболя, Чачанска ранна, Алтанова Ренклода.

Ключови думи: слива, сортове, Стенлей, Чачанска лепотица, Йо-йо.

Key words: plum, varieties, Stanley, Cacanaska lepotica, Jo-jo.

JEL: Q19.

Увод

Сливата е ценен овощен вид, с голямо значение за предпланинските и планински райони на страната. Биологичните и стопански качества на сливата и позволяват да заеме второ място по площ от овощните видове в нашата страна.

Сортовата структура на сливата варира. Преди Втората световна война и основен сорт е Кюстендилска синя слива, който до 1965 е заемал около 90% от сливовите градини [5]. През 1971 г. сортовата структура на сливовите насаждения са били представени главно от Кюстендилска синя слива и нейните вариетети (86,85%), Зелена ренклода (3%), Стенлей (1,62%), Афъзки (1,55%), Троянска и Острешка (2,97%), Пловдивска (1,22%), Тулеу грас (1,19%), Ажанска (1,05%), Бюлска ранна (0,34%) и др. [2].

Кюстендилска синя слива е много чувствителна на шарка по сливата и излиза от промишленото производство, изместена от толерантни или устойчиви сортове на болестта. След 1985 г. площите заети със сорт Стенлей се увеличават и става основен сорт, последван от Стринава, Габровска, Чачанска лепотица и др. [6, 8].

Понастоящем сорт Стенлей заема около 80% от сливовите градини в страната, следван от Габровска и Чачанска лепотица заради тяхната толерантност към вируса на шарката [1].

Концентрирането на производството само на един сорт води до затруднения свързани с прибиране на реколтата и реализиране на получената продукция, а също така и от краткотрайното използване на беритбените агрегати, транспортни съоръжения и сушилните [2, 5].

За повишаване на ефективността на производство се наложиха внедряването на нови и интродуцирани сортове в производството. Напоследък се наблюдава тенденция в прилагането на високо добивни сортове, толерантни или устойчиви на шарка (Стенлей, Йо-йо, Чачанска

лепотица и др.) и съвременни технологии за плодпроизводство, което води до по-високи и качествени добиви [4, 7].

Целта на настоящето изследване е да се проучи сортовата структура при домашната слива (*Prunus domestica*) в България, да се изтъкнат предимствата и недостатъците на анализирани сортове.

Материал и метод

Направен е задълбочен анализ на системите за формиране и резитба при сливата използвани в България.

Проучени са документи и литературни, агробиологични и технологични източници, за да се даде по-пълна информация за сортовата структура при сливата у нас.

Направен е паралел между изследваните сортове, като са представени най-подходящите за страната ни в зависимост от биологичните им и стопански качества.

Използвани са Методика за изучаване на растителните ресурси при овощните растения [3], осъвременени с показателите по UPOV [9].

Резултати и анализ

1. Стенлей (Stanley)

Американски сорт, получен от кръстосването на (Ажанска х Гран Дюк), признат за сорт през 1926 г. Дървото е умеренорастящо. Короната е обратно пирамидална, рядка. Цъфтежът е средно ранен. Сортът е самофертилен и добър опрашител. Рано встъпва в бързо нарастващо плододаване. Родовитостта е висока и редовна. Плодовете узряват между 25 август и 5 септември. Те са средно едри до едри (30–60 g), обратно яйцевидни, несиметрични. Кожицата е тънка, тъмно виолетово-синя с многобройни точици и силен налип. Месото е зелено-жълто, плтно, със зърнеста структура, сочно с добри

вкусови качества. Навреме обрани, плодовете издържат на транспорт. Използват се за консумация в прясно състояние, компоти, за сушене, за ракия. Толерантен към вируса на шарката, като при заразените дървета се наблюдават симптоми по листата и част от плодовете, които не влияят върху качеството и количеството на добива, което обуславя широкото му разпространение у нас и в чужбина. Слабо се напада от червени листни петна и средно от ръжда.

2. Чачанска лепотица (*Cacanska lepotica*)

Сръбски сорт, получен от хибридна комбинация (Вангемхайска х Пожегача), признат за сорт през 1971 г. Дървото е умерено растящо, с широко пирамидална рядка корона. Цъфтежът е средно ран. Сортът е частично самофертилен. Узрява между 25 юли и 5 август. Встъпва рано в плододаване и има много добър и редовен добив. Плодовете са средно едри до едри (30–40 g), с правилна овална форма. Плодовата кожа е тънка, основният цвят е син с тъмно лилави ивици, покрита с обилен восъчен налеп. Плодовото месо е зеленикаво-жълто, твърдо, сочно, със сладко-кисел вкус. Костилката се отделя от плодовото месо сравнително лесно. Плодовете издържат на транспорт и са подходящи за консумация в прясно състояние, за преработка в компоти конфитюри, нектари и ракия. Толерантен е на червени листни петна и на шарката, но плодовете са чувствителни към късно кафяво гниене.

3. Йо-йо (*Jo-jo*)

Немски сорт, получен от кръстосването на (Ортенауер х Стенлей), признат през 1999 г. Дървото е умерено растящо, с широка и рядка корона. Встъпва в плододаване още на 2–3 година след засаждането. Цъфтежът е средно ранен. Сортът е самофертилен и много родovit. Зрее края на август – началото на септември. Плодовете са едри, овални, тъмносиньо оцветени, със светлосин восъчен налеп. Плодовото месо е сочно, хрупкаво, със сладко-кисел хармоничен вкус. Костилката се отделя добре. Подходящ е за прясна консумация, за преработка и сушене. Подходящ е за отглеждане в райони с установена зараза на шарка, тъй като е селекциониран като устойчив на шарка на база „свръхчувствителна устойчивост“, която предпазва растенията на системно заразяване.

3. Габровска

Български сорт, получен от кръстосването на (Кюстендилска синя слива х Монфорска) през 1951 г., признат за сорт през 1970 г. Дървото е умерено растящо, с кълбовидна и рядка корона. Скелетните клони са здраво сраснали с цент-

ралния водач. Цъфтежът е средно ран. Самофертилен сорт. Подходящи опрашители за него са Стенлей, Стринава и Алтанова ренклода. Встъпва много рано в плододаване, добивите са редовни и обилни. Плодовете узряват през втората половина на август. Те са едри (над 30 g), овално-елипсоидни, тъмносини почти до черно оцветени. Издържат добре на транспорт и краткотрайно съхраняване и са много подходящи за всякакво използване, в т.ч. и за сушене. Толерантен е на шарка, устойчив на ръжда и ранно и късно кафяво гниене, средно чувствителен на червени листни петна. Чувствителен е на засушаване поради което трябва да се отглежда в месторастения с повече валежи и висока атмосферна влажност или при осигурено напояване.

4. Стринава

Български сорт, получен е в Опитната станция по овощарство – гр. Дряново. Признат е за сорт през 1974 г., а от 1975 г. е включен в стандартния сортимент. Дървото е с умерен растеж и образува гъста обратно пирамидална до кълбовидна корона. Ъгълът на отклонение на скелетните клони е сравнително голям. Цъфтежът е средно ранен. Самоопрашва се. Влиза рано в плододаване и е много родovit сорт. Плодовете са средно едри до едри (30 g). Формата е обратно яйцевидна, несиметрична. Кожицата е тънка, жилава, отделяща се от плодовото месо, синьо-виолетова до тъмносива с виолетов оттенък и обилен восъчен налеп. Месото е жълто-оранжево, плътно, сочно, сладко, леко кисело със слаб аромат, с отлично качество. Узрява около 20 август. Плодовете са с умерена транспортабилност и са пригодни за прясна консумация, сушене и преработка в различни продукти. Толерантен е на шарка, устойчив на кафяво гниене и слабо се напада от червени листни петна. Има добра устойчивост на повратни пролетни мразове. Чувствителен е към ръжда и шийно завяхване на плодовете.

5. Изобилие

Български сорт, слабо разпространен. Дървото е средно растящо. Цъфтежът е късен. Встъпва в плододаване още на третата година след засаждането, с добра родovitост. Сортът се самоопрашва. Плодовете зреят през втората половина на август. Те са едри (35 g), изравнени по форма и големина, тъмночервено оцветени. Плодовото месо е светло зеленикаво до жълтеникаво, с нежна консистенция, сочно, приятно възкисело и с много добри вкусови качества и с универсална употреба. Плодовете на сорта са с практическа устойчивост към шарка, но листата са силно чувствителни. Устойчив е на летни за-

сушавания и е с добра устойчивост на късни пролетни мразове.

6. Рут Герщетер (*Ruth Gerstetter*)

Немски сорт, получен от хибридна комбинация (Цар х Бон дьо Бри), признат през 1932 г. Дървото е умерено растящо и образува гъста и прибрана, метловидна корона. Стъблото е средно дебело. Скелетните клони излизат под остър ъгъл. Плододаващата дървесина е гъсто разположена, преобладават късите плодни клончета – шпорци и майски букетчета. Лето-растите са средно дълги, дебели, гладки, маслиново-кафяви. Цъфтежът е средноран. Сортът е частично самофертилен. Подходящи опрашители са Стенлей, Чачанска лепотица, Президент, Алтанова ренклода, Габровска и Стринава. Плодовете узряват в началото на юли и са едри (25–45 g), със слабо продълговата форма, несиметрични, с красива външност, узряват в началото на юли. Основният цвят на кожицата е светло червеникаво-кафяв, а покривният – пурпурно кафяво-виолетов. Месото е бледо-кафеникаво жълто, плътно, сочно, е приятен аромат и освежаващ вкус, отделящо се напълно от костилката. Плодовете се използват предимно за консумация в прясно състояние. Сортът е толерантен на шарка, но чувствителен на бактериален рак.

7. Анна Шпет (*Anna Spath*)

Немски сорт, получен в разсадника Шпет, Берлин в средата на XIX век. Дървото е умерено растящо и образува широко пирамидална корона. Цъфти средно рано. Сортът се самоопрашва и е добър опрашител. Отличава се с висока и редовна родовитост. Плодовете узряват много късно – за района на Кюстендил към 25 септември – 5 октомври. Те са едри, продълговато-овални, с тъмно син до виолетов цвят, с восъчен налеп. Плодовото месо е зеленикаво-жълто, сочно, умерено плътно, без аромат, сладко-кисело, с добър вкус. Костилката е едра, овална, отделящата се от плодовото месо. Подходящи са за прясна консумация, сушене и всякакви други преработки. Издържат на транспорт и краткотрайно съхраняване. Слабо чувствителен е на шарка. Устойчив е на червени листни петна, ръжда и на късни пролетни мразове. Недостатък на сорта е склонността му към напуковане на плодовете откъм дръжката.

8. Тулеу тимпуриу (*Tuleu timpuriu*)

Румънски сорт, получен от кръстосването на (Тулеу грас х Малвазинка), интродуциран у нас през 1965 г. Дървото е с умерен растеж и рядка метловидна корона, а дървесината е крехка. Цъфтежът е средно ранен. Сортът е мъжко сте-

рилен и се нуждае от опрашители (Стенлей, Чачанска лепотица, Ана Шпет, Алтанова ренклода, Зелена ренклода). Встъпва рано в плододаване, а родовитостта му е много висока и редовна. Плодовете са много едри, виолетово-сини, покрити с восъчен налеп, с отлични вкус и срок на зреене около 10–20 юли. Плодовете се използват за прясна консумация и за преработка. Устойчив е на повратни студове, суша и червени листни петна и толерантен на шарка. В повлажни години е чувствителен на кафяво гниене.

9. Нансийска мирабела (*Mirabelle de Nancy*)

Синоними – *Mirabelle precoce*, *Fruhe von Bergthold*. Стар френски сорт, известен от средата на XVIII век. Дървото е умерено растящо с широко кълбовидна короната. Цъфти средно рано. Самофертилен сорт и добър опрашител. Плододава редовно и обилно. Плодовете узряват към средата на август и се задържат продължително време на дървото. Много подходящи са за сушене и за ракия, но могат да се ползват и за други производи. Сортът се характеризира с добра устойчивост на ниски зимни температури и пролетни мразове. Не е взискателен към почвените условия. Толерантен е на шарка, слабо чувствителен на червени листни петна, устойчив е на ранно кафяво гниене, но е чувствителен на ръжда и късно кафяво гниене.

10. Валевка (*Valjevka*)

Сръбски сорт, получен от хибридна комбинация (Ажанска 707 х Стенлей), признат през 1985 г. Дървото е умерено растящо с гъста кълбовидна короната. Цъфти средно рано. Самофертилен сорт. Плодовете са средно едри, овални, виолетово сини, с обилен восъчен налеп. Плодовото месо е зелено жълто до жълто, умерено сочно, сладко, с балансирани киселини, при узряване е склонен към омекване. Зрее в края на август – началото на септември. Много подходящи са за сушене, но могат да се използват и за други начини на преработка. Сортът е склонен към издребняване на плодовете при неполивни условия. Плодовете на сорта са с практическа устойчивост към шарка, но листата са силно чувствителни.

11. Чачанска Найболя (*Čačanska najbolja*)

Сръбски сорт, получен от хибридна комбинация (Вангемхаймска х Пожегача), признат през 1975 г. Дървото е със силен растеж и пирамидална корона. Цъфтежът е средно ранен. Сортът е самобезплоден. Опрашва се от Чачанска лепотица, Чачанска родна, Рут Герщетер и Жълта бутилковидна. Встъпва рано в плододаване. Родовитостта е обилна и редовна. Плодовете узряват в средата на август. Те са много

едри, закръглено цилиндрични, слабо асиметрични. Кожицата е тъмно синя със сребрист восъчен налеп. Плодовото месо е жълто, сочно, кисело-сладко. Костилката е едра, отделяща се. Плодовете са предназначени за консумация в свежо състояние и преработка. Имат добра транспортабилност. Сортът е с добра студоустойчивост и устойчивост на късни пролетни мразове.

12. Чачанска ранна (*Cacanska rana*)

Сръбски сорт, получен от хибридна комбинация (Вангемхаймска х Пожегача), признат през 1975 г. Дървото е с умерен до силен растеж и гъста кълбовидна корона. Цъфтежът е ран. Сортът е самостерилен. Опрашва се от Стенлей, Рут Герщетер и Алтанова ренклода. Родовит сорт. Плодовете узряват в средата на юли. Те са много едри, с яйцевидна форма. Кожицата е светло виолетова с фин восъчен налеп. Плодовото месо е жълто, сочно, сладко-кисело. Костилката е едра, отделяща се. Плодовете са предназначени за прясна консумация. Сортът е толерантен на шарка, по заразените плодове се наблюдават по-тъмни петна, докато симптомите по листата са силно изразени. Има склонност към опадване на плодовете при узряване.

13. Алтанова Ренклода (*Graf Althanns Reneklode*)

Синоними – Count Althan's Gage, Reine Claude Conducta – чешки сорт, получен от семеначе на Зелена ренклода през XIX век. Дървото е силно растящо, с обратно пирамидална в млада възраст и широко пирамидална до кълбовидна по-късно, гъста корона. Цъфтежът е средно ран. Сортът е самостерилен. Опрашва се от Зелена ренклода, Стенлей, Чачанска лепотица, Чачанска найболя, Ана Шпет и Буря. В плододаване встъпват рано. Плододава редовно и има висока родовитост. Зрее в средата на август. Плодовете са много едри (46 g), кълбовидни. Кожицата е плътна, червеникаво-виолетова, със силен налеп. Месото е жълто, меко, нежно, сочно, много сладко, с много добро качество. Костилката е средно едра, закръглено-елипсоидна, слабо трапчинеста, отделяща се напълно от месото. Плодовете издържат на превоз, когато се оберат в непълна зрялост. Подходящи са за консумация в прясно състояние и за преработка. Сортът е с висока сухоустойчивост и значителна устойчивост на цветните пъпки на ниски температури. Устойчив е на червени петна и слабо чувствителен на ранно кафяво гниене и ръжда. Невзискателен е към почва.

Изводи

Плодовете на проучените сортове подходящи за прясна консумация и преработка са Стенлей, Йо-йо, Габровска, Стринава, Изобилие, Анна Шпет, Тулеу тимпуриу.

Устойчив на шарка по сливата е сорт Йо-йо, с практическа устойчивост се характеризират сортовете Изобилие и Валевка, слабо чувствителен е сорта Анна Шпет, докато останалите анализирани сортове са толерантни към вируса на шарката (PPV).

Устойчиви на червени листни петна са сортовете Анна Шпет, Алтанова Ренклода, толерантен е Чачанска лепотица, а чувствителни са Габровска и Нансийска мирабела, като сортовете Стенлей и Стринава също се нападат частично.

Устойчивост към ръжда проявяват Габровска и Анна Шпет, средно се напада сорт Стенлей, докато сортовете Стринава, Нансийска мирабела и Алтанова Ренклода са чувствителни.

Устойчиви на ранно кафяво гниене са Габровска и Нансийска мирабела, а чувствителен е сорт Алтанова Ренклода.

Чувствителни към късно кафяво гниене са Чачанска лепотица, Тулеу тимпуриу и Нансийска мирабела, а Габровска е устойчива.

Устойчиви на летни засушавания са сортовете Изобилие, Тулеу тимпуриу, Алтанова Ренклода, докато сорт Габровска е чувствителен.

Устойчивост на късни пролетни мразове се наблюдава при сортовете Стринава, Изобилие, Анна Шпет, Тулеу тимпуриу, Нансийска мирабела, Чачанска Найболя, Алтанова Ренклода.

Добра студоустойчивост проявява Чачанска Найболя.

Чувствителен на бактериален рак е сорт Рут Герщетер, който е и частично самофертилен, затова трябва да се засажда съвместно със сортовете Стенлей, Чачанска лепотица, Президент, Алтанова ренклода, Габровска и Стринава.

Чувствителен е към шийно завяхване на плодовете е сорт Стринава.

Склонността му към напукване на плодовете откъм дръжката проявява сорт Анна Шпет.

Благодарности

Статията се публикува със съдействието на проект 154 „Особености в технологиите и икономическа оценка на някои видове и сортове трайни насаждения в България”, финансиран по НИС, към Лесотехнически университет.

Литература

1. Джувинов, В., Динкова, Х., Божкова, В., Минев, И., Драгойски, К., Кутинкова, Х., Герчева, П., Начева, Л., Стефанова Б. *Слива*. Биофрут БГ ЕООД. 2012. стр. 165–174.

2. Илиев, И., Витанов, М., Йончева, М., Беляков, В. *Слива*. Изд. „Христо Г. Данов”. Пловдив. 1977. стр. 139–151.
3. Недев, Н., Григоров, И., Баев, Х., Серафимов, С., Странджев, А., Каварджиков, Л., Лазаров, К., Николов, Н., Джувинов, В., Попова, Л., Славов, Н., Илиев, П., Стоянов, Д., Кънев, И., Кринков, Х., Вишанска, Ю., Топчийска, М., Петрова, Л. *Методика за изучаване на растителните ресурси при овощните растения*. Пловдив. 1979.
4. Сотиров, Д., Домозетов, Д., Боровинова, М., Крумова, А., Кришкова, И., Петрова, В. *Слива*. Институт по земеделие – Кюстендил. Селскостопанска Академия – София. 2015. стр. 11–13.
5. Шулева, Н., Милчев, Г., Драгозова, Е. *ГИС като инструмент за подпомагане на икономическата оценка на трайните насаждения*. Сб. XI международна научна-приложна конференция „Цифрова икономика и блокчейн технологии”. 2018. Варна. стр. 210–218.
6. Djouvinov, V., Vitanova, I. *Plum production in Bulgaria*. Acta Horticulturae. 2002. 577. pp. 25–31.
7. Milusheva, S, Bozhkova, V., Kamenova, I. *Results from survey on resistance of plum cultivar Jojo to Plum pox virus*. Acta Horticulturae (ISHS). 1063. 2015. pp. 93–97.
8. Vitanova, I., Marinova, N., Ivanova, D., Dimkova, S. Kutinkova, H. *Plum Production in Bulgaria*. Acta Hortic. 874. 2010. pp. 373–376.
9. UPOV. *European plum (Prunus domestica L.), Guidelines for the conduct of tests for distinctness, uniformity and stability*. Geneva. 2002.

CULTIVAR STRUCTURE OF PLUM PLANTATIONS IN BULGARIA

Liliya Georgieva, Denitsa Serbezova
University of Forestry, Sofia, Bulgaria

Abstract

An overview of the main varieties of plums grown in our country was made. The dynamics of the variety structure is determined by the tolerance or resistance to measles disease. The main variety of the Kyustendilska sinya sliva in the 70s was replaced by Stanley, which currently occupies about 80% of plum plantations in Bulgaria. The advantages and disadvantages of the varieties – Stanley, Cacanska lepotica, Jo-jo, Gabrovska, Strinava, Izobilie, Ruth Gerstetter, Anna Spath, Tuleu timpuriu, Mirabelle de Nancy, Valjevka, Cacanska najbolja, Cacanska rana, Althan's gage were analyzed.